

Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες στο σύγχρονο περιβάλλον των νέων τεχνολογιών και της κοινωνίας της πληροφορίας

Κυριακοπούλου Χριστίνα
Βιβλιοθηκονόμος / Κοινωνιολόγος
Πρόεδρος, Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων
και Επιστημόνων της Πληροφόρησης
Προϊστάμενη, Δημοτικής Βιβλιοθήκης Καλλιθέας

Οι δημοτικές βιβλιοθήκες μπορούν να είναι φορείς κοινωνικοποίησης του ατόμου και σημαντικό σημείο αναφοράς στις τοπικές κοινωνίες σε όλες τις κοινωνικές δράσεις και πτυχές της καθημερινότητας του σημερινού πολίτη, του πολίτη των νέων τεχνολογιών και της πληροφόρησης.

Οι μεγάλες αλλαγές στο χώρο των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής τα τελευταία χρόνια έφεραν στο προσκήνιο τη συζήτηση για την κοινωνία της πληροφορίας. Η σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία αποτελεί πλέον μια πραγματικότητα στο πλαίσιο της οποίας ιδιαίτερη σημασία αποκτά η πρόσβαση στη λήψη, τη μετάδοση, την επεξεργασία και τον έλεγχο της πληροφορίας. Στο κοινωνικό αυτό περιβάλλον η ενδεχόμενη αδυναμία του πολίτη να παρακολουθήσει τις νέες σύγχρονες μορφές ηλεκτρονικής επικοινωνίας ενέχει τον κίνδυνο της περιθωριοποίησής του και αποδυνάμωσης της θέσης του ως «ψηφιακά αναλφάβητου».

Ο ψηφιακός αποκλεισμός δεν μπορεί να αναφέρεται μόνο στην πρόσβαση στο διαδίκτυο, αλλά και σε θέματα υποδομής καθώς και στις τεχνολογίες της επικοινωνίας. Τα παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας στο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον χάνουν την αποκλειστικότητα ως φορείς και μέσα επικοινωνίας.

Σε όλη την πορεία της ανθρώπινης ιστορίας μια βιβλιοθήκη, ένα αρχείο είναι μια θέση ή ένα διάστημα όπου τα υλικά του ιστορικού ενδιαφέροντος ή της κοινωνικής σημασίας για τον άνθρωπο αποθηκεύονται και διατάσσονται σ' αυτό. Ένα εθνικό αρχείο είναι η θέση για την αποθήκευση και διάταξη της συλλογικής μνήμης ενός έθνους και των ανθρώπων που το αποτελούν.

Η διατήρηση-παραγωγή της μνήμης, η πολιτική των αρχείων, των βιβλιοθηκών και των μουσείων στην κατασκευή της εθνικής συνείδησης έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην πορεία του ανθρώπινου γένους ανά τους αιώνες.

Η προέλευση της δημόσιας /δημοτικής βιβλιοθήκης, ως κοινωνικού οργάνου ανοικτού

στο κοινό, ήταν οι συλλογές των ελληνικών και λατινικών κυλίνδρων, που ήταν διαθέσιμοι στα ξηρά τμήματα των τεράστιων λουτρών της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Σήμερα στην εποχή της πληροφορίας, έχοντας ως δεδομένη τη διεθνή τάση για αντικατάσταση του έντυπου υλικού με ηλεκτρονικό και η πολιτική των δημοτικών βιβλιοθηκών πρέπει να αφορά τον εκσυγχρονισμό τους σε υποδομές, για την αξιοποίηση των νέων δεδομένων οι οποίες μπορεί να είναι:

- κτηριακές εγκαταστάσεις
- προσωπικό
- εξοπλισμός
- συλλογές
- πρωτοβουλίες για δραστηριότητες που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες της τοπικής κοινωνίας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα επίσης αναγνωρίζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές κοινωνίες από τις ραγδαίες εξελίξεις στις επιστήμες και στις τεχνολογίες και έχει θέσει ως βασικό στρατηγικό στόχο να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική και δυναμική στην οικονομία της γνώσης.

Στο επίκεντρο αυτής της ευρωπαϊκής πολιτικής βρίσκεται και η ανάπτυξη των δημοτικών βιβλιοθηκών στο σύγχρονο περιβάλλον των νέων τεχνολογιών και της κοινωνίας της πληροφορίας, όσον αφορά τον εκσυγχρονισμό των δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση των αναγκών του αναγνωστικού κοινού σε θέματα:

- πληροφόρησης
- εκπαίδευσης
- αναψυχής
- προβολής και προώθησης της ενημέρωσης στα θέματα της πολιτιστικής κληρονομιάς
- δημιουργίας και ενίσχυσης της αναγνωσιμότητας
- παροχής εμπειριών, για προσωπική και δημιουργική εξέλιξη
- ανάπτυξης της φαντασίας και της δημιουργικότητας των νέων
- υποστήριξης της προφορικής παράδοσης
- εξασφάλισης της πρόσβασης των πολιτών σε κάθε είδους πληροφορία, που συνδέεται με

την τοπική κοινωνία και την ιστορία της πόλης

- ενίσχυσης της προσπάθειας απόκτησης προσόντων, που συνδέονται άμεσα με τη χρήση υπολογιστών και την πληροφορική
- δια βίου μάθησης

Οι δημοτικές βιβλιοθήκες είναι ευδιάκριτες από τις άλλες κατηγορίες βιβλιοθηκών (ακαδημαϊκές, ερευνητικές, σχολικές ή άλλες πρόσθετες κατηγορίες), δεδομένου ότι η αποστολή τους είναι να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες πληροφόρησης του κοινού γενικά και όχι ένα συγκεκριμένο φορέα, ένα ίδρυμα, ένα όργανο ή μια ορισμένη κατηγορία πληθυσμού.

Γίνεται αντιληπτό ότι οι δημοτικές βιβλιοθήκες έχουν να επιτελέσουν ένα ιδιαίτερα διακριτό κοινωνικό ρόλο μέσα στις τοπικές κοινωνίες και απέναντι στα σύγχρονα προβλήματα που αυτές αντιμετωπίζουν όπως:

- την ένταξη των πολιτών στην κοινωνία της πληροφορίας,
 - την εξοικείωση με τη βιβλιοθήκη και τις υπηρεσίες πληροφόρησης
 - την αξιοποίηση του υλικού των βιβλιοθηκών
 - την εξάλειψη των ανισοτήτων στο εκπαιδευτικό και πληροφοριακό σύστημα
 - τη σύνδεση της τοπικής κοινωνίας με τα εθνικά και διεθνή κέντρα πληροφόρησης
- Τα ερωτήματα που τίθενται προς διερεύνηση αφορούν την κατάσταση των δημοτικών βιβλιοθηκών στην Ελλάδα, προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι και αυτά είναι:
- ποια είναι η θέση των δημοτικών βιβλιοθηκών στο νέο περιβάλλον των νέων τεχνολογιών;
 - ποιες δυνατότητες έχει κάθε βιβλιοθήκη ως ξεχωριστή μονάδα;
 - πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η πραγματική κατάσταση;

Οι απαντήσεις σχετίζονται με το γεγονός ότι δεν υπάρχει εθνικός σχεδιασμός και εθνική στρατηγική όσον αφορά την ανάπτυξη των βιβλιοθηκών γενικότερα, με αποτέλεσμα να υπάρχει ανακολουθία στον τομέα αυτό ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες βιβλιοθηκών καθώς και στον τομέα της εισαγωγής και χρήσης των νέων τεχνολογιών σ' αυτές, αλλά και της κατανομής των οικονομικών πόρων.

Ειδικά για τις δημοτικές βιβλιοθήκες υπάρχει και διαφορετική αντιμετώπιση από τις τοπικές αρχές, καθώς εξαρτώνται άμεσα από αυτές, με αποτέλεσμα να έχουν περιορισμένες δυνατότητες δράσης και ανάληψης πρωτοβουλιών στις τοπικές κοινωνίες, καθώς δεν έχει γίνει αντιληπτός ο ιδιαίτερα σημαντικός κοινωνικός τους ρόλος.

Το έργο που έχουν να επιδείξουν οι πιο οργανωμένες από αυτές είναι:

- ο δανεισμός βιβλίων κυρίως και όχι άλλου υλικού (CD ROM, DVD ROM, βιντεοκασέτες

κλπ.)

- η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων
- οι παρουσιάσεις βιβλίων
- η στήριξη του αναλυτικού προγράμματος του σχολείου
- οι επισκέψεις σχολικών τμημάτων και ομάδων στη βιβλιοθήκη
- η διοργάνωση και η συμμετοχή σε εκδηλώσεις σχολείων (προβολές, εκθέσεις, ομιλίες κλπ.).
- η πραγματοποίηση εκθέσεων βιβλίου
- η δημιουργία ομάδων ανάγνωσης κλπ.

Τα θεσμικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οφείλονται:

Στα διαφορετικά υπουργεία από τα οποία εποπτεύονται

- Δημόσιες / Υπουργείο Παιδείας
- Δημοτικές/ Υπουργείο Εσωτερικών, Τοπική Αυτοδιοίκηση

Στη διαφορετική νομική μορφή ανάμεσα στις δημοτικές

- ΝΠΔΔ
 - Υπηρεσίες των Δήμων
 - Τμήματα των Πολιτιστικών Οργανισμών
- Επιπλέον πολλές δημοτικές βιβλιοθήκες δε λειτουργούν και υπάρχουν μόνο στα χαρτιά. Άλλες δε διαθέτουν εξειδικευμένο προσωπικό, βιβλιοθηκονόμο και Η/Υ για την επιστημονική επεξεργασία του υλικού και τη λειτουργία τους σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα.

Το πρόβλημα θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με τη δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου στον τομέα των κατευθύνσεων και της εξοικονόμησης πόρων.

Η προώθηση των νέων τεχνολογιών μέσω των δημοτικών βιβλιοθηκών και της εκπαίδευσης και η σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή θα μπορούσαν να αποτελέσουν το μέσο μεταφοράς της γνώσης στα σημεία παραγωγής και επομένως η ανάπτυξη των βιβλιοθηκών είναι θέμα μείζονος εθνικής σημασίας.

Ένα από τα ερωτήματα που απασχόλησε κατά τη διάρκεια της τρίτης έκδοσης του μανιφέστου της IFLA/UNESCO, για τις υπηρεσίες των λαϊκών βιβλιοθηκών το 1994 ήταν "αν θα μπορούσαν οι οδηγίες και τα πρότυπα να εφαρμοστούν σε χώρες με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης και διαθέσιμων οικονομικών πόρων".

Η κατάσταση στη χώρα μας ακόμα και σήμερα παραμένει η ίδια, οι πρώτες επενδύσεις σε ηλεκτρονική τεχνολογία και οι πρώτες εφαρμογές αφορούσαν περισσότερο στα εσωτερικά συστήματα διαχείρισης, πρόκληση – καταλογογράφηση – δανεισμό.

Οι αλλαγές στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον που επέφεραν οι νέες τεχνολογίες δημιούργησαν νέες προϋποθέσεις και άνοιξαν

νέους δρόμους.

Οι δημοτικές βιβλιοθήκες είναι ένας προνομιακός χώρος για νέες εφαρμογές σε πλατιά κοινωνικά στρώματα. Οι εφαρμογές αυτές απαιτούν την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή και μπορεί να αφορούν:

- τη χρήση του διαδικτύου
- την εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων και συνεργατικών δράσεων μεταξύ τους καθώς και με άλλες κατηγορίες βιβλιοθηκών

Ωστόσο απουσιάζουν οι συνεργατικές δράσεις στον τομέα των δημοτικών βιβλιοθηκών με εξαίρεση το πρόγραμμα για τη λειτουργία και τη δημιουργία Δημοσίων Κέντρων Πληροφόρησης σε 29 Δημοτικές Βιβλιοθήκες σε όλη την επικράτεια.

Η λειτουργία των Δημοσίων Κέντρων Πληροφόρησης αποτελεί την αρχή για την παραπέρα εφαρμογή συνεργατικών δράσεων στις δημοτικές βιβλιοθήκες και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για:

- την ένταξη των πολιτών στην κοινωνία της πληροφορίας
- την εξοικείωσή τους με τη βιβλιοθήκη και τις υπηρεσίες πληροφόρησης
- την αξιοποίηση του υλικού των βιβλιοθηκών
- την εξάλειψη των ανισοτήτων στο εκπαιδευτικό και πληροφοριακό σύστημα
- τη σύνδεση της τοπικής κοινωνίας με τα εθνικά και διεθνή κέντρα πληροφόρησης

Το Έργο άρχισε να υλοποιείται από το υπουργείο Παιδείας σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών και ολοκληρώθηκε με το υποέργο που καλύπτει τις ανάγκες των ΑΜΕΑ (Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες)

Τα κριτήρια για την ένταξη στο πρόγραμμα των 29 αυτών δημοτικών βιβλιοθηκών ήταν:

- για την περιφέρεια, η γεωγραφική κάλυψη ακριτικών και δυσπρόσιτων περιοχών και
- για την Αττική, περιοχές με πληθυσμιακές ιδιαιτερότητες, υποβαθμισμένες και σεισμό-πληκτες περιοχές κλπ.

Στα πλαίσια του Έργου αυτού οι Βιβλιοθήκες ανέλαβαν:

- τη διάθεση και διαμόρφωση του χώρου όπου φιλοξενούνται τα κέντρα πληροφόρησης,
- τα λειτουργικά έξοδα και το προσωπικό για τη λειτουργία τους

Η Κοινωνία της Πληροφορίας ως υπεύθυνος φορέας υλοποίησης πραγματοποίησε:

- την προμήθεια και εγκατάσταση ειδικού εξοπλισμού γραφείου
- την προμήθεια και εγκατάσταση ηλεκτρονικού εξοπλισμού

- υλικού πληροφόρησης (DVD,CD) του κοινού
- ενημερωτικού υλικού (αφίσα, φυλλάδιο)
- καθώς και την προμήθεια του λογισμικού ΑΒΕΚΤ 5.5

Το θέμα των δημοτικών βιβλιοθηκών απασχόλησε την ΕΕΒΕΠ και στο άμεσο αλλά και στο απώτερο παρελθόν με διάφορους τρόπους όπως κατάθεση προτάσεων για:

- Εθνικό Δίκτυο Λαϊκών Βιβλιοθηκών
- δημιουργία Πανελληνίου Δικτύου Δημοτικών Βιβλιοθηκών κλπ.

Όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες δεν έφεραν κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα μέχρι σήμερα.

Μια συνεργασία των δημοτικών βιβλιοθηκών με το χώρο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών θα μπορούσε να επιτευχθεί με:

πρωτοβουλίες

- μεταφοράς τεχνογνωσίας
- επιμόρφωσης προσωπικού στη χρήση των νέων τεχνολογιών και των ειδικών ομάδων χρηστών
- ηλεκτρονικό διαδανεισμό για πρόσβαση σε πληροφορίες που δεν διαθέτει μια δημοτική βιβλιοθήκη

οδηγίες/ κατευθύνσεις

- για τις προδιαγραφές του ηλεκτρονικού εξοπλισμού
- για ηλεκτρονικές και άλλες πηγές πληροφόρησης
- για εμπλουτισμό των συλλογών με πληροφοριακό υλικό
- για δημιουργία και ανάπτυξη ιστοσελίδων

υποστήριξη αναπτυξιακών προγραμμάτων

- ψηφιοποίησης τοπικών συλλογών
- μηχανοργάνωσης των συλλογών
- υλοποίησης προγραμμάτων δια βίου μάθησης
- εφαρμογής προγραμμάτων προβολής του υλικού τους
- αξιοποίησης προγραμμάτων των τοπικών συλλογών
- εφαρμογή προγραμμάτων ηλεκτρονικής διαχείρισης των λειτουργιών τους

υποστήριξη προγραμμάτων για την πληροφοριακή παιδεία

Η ανάληψη δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών απέναντι στον πολίτη σε θέματα πληροφοριακής παιδείας για τον εντοπισμό, την αξιολόγηση και την αποτελεσματική χρήση των πληροφοριών είναι ένας σημαντικός τομέας για τον κοινωνικό ρόλο των δημοτικών βιβλιοθηκών.

Οι πρωτοβουλίες αυτές μπορεί να αφορούν τη:

- χρήση Η/Υ

- χρήση πληροφοριακών πηγών
- χρήση του internet κλπ.

υποστήριξη προγραμμάτων δια βίου μάθησης

Η “δια βίου μάθηση” αποτελεί το κλειδί για την αποτελεσματική χρήση και αξιοποίηση του συνεχώς αυξανόμενου όγκου των πληροφοριών και διαβατήριο για την ανάπτυξη του επαγγελματισμού.

Μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της εποχής μας είναι να δώσουμε σε όλες τις κοινωνικές ομάδες ίσες δυνατότητες για πρόσβαση σε κάθε είδους πληροφορία και επομένως την ευκαιρία να γνωρίσουν τη διαδικασία της “δια βίου μάθησης”.

Μόνο με τον τρόπο αυτό θα αποφύγουμε τη δημιουργία ενός καινούργιου χάσματος μεταξύ προνομιούχων και μη προνομιούχων σε θέματα πληροφόρησης.

Οι δημοτικές βιβλιοθήκες πρέπει να έχουν πρωταρχικό ρόλο στη “δια βίου μάθηση” δίνοντας την ευκαιρία στους πολίτες να εξελιχθούν και να αξιοποιούν τις δυνατότητές τους, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο .

Με άξονα τη «δια βίου μάθηση» οι βιβλιοθήκες:

- μπορούν να εξελιχθούν σε τόπους μιας

ανεπίσημης και άτυπης μορφής εκπαίδευσης.
 • μπορούν να υποστηρίξουν και να προσφέρουν τη δυνατότητα αναζήτησης, χρήσης και εξοικείωσης με τα διάφορα μέσα, που με τη σειρά τους αποτελούν τις σημαντικότερες βάσεις και το μηχανισμό για την απόκτηση της γνώσης και κατά συνέπεια για τη δια βίου μάθηση.

Η προοπτική ανάπτυξης νέων υπηρεσιών στις δημοτικές βιβλιοθήκες, για την παροχή βοήθειας στο κοινό, το οποίο δε διαθέτει τα τεχνικά και οικονομικά μέσα για πρόσβαση στην πληροφορία με την εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων της Κοινωνίας της Πληροφορίας σε καμία περίπτωση δεν υποβαθμίζει τη μακροχρόνια υπάρχουσα δυνατότητα πρόσβασης σε παραδοσιακές πηγές. Το αντίθετο μάλιστα θα συμβάλλει στην υιοθέτηση των διεθνών τάσεων για τη μετάβαση των δημοτικών βιβλιοθηκών στο επίπεδο του κέντρου πληροφόρησης με απώτερο στόχο τη μετάβασή τους σε ένα κέντρο διαχείρισης των πληροφοριών και της γνώσης.

Βιβλιογραφία

PUBLIC LIBRARIES CONCERTED ACTION: διακήρυξη ,22 Αυγούστου 1998

IFLA/UNESCO. 2001. The Public Library Service

Καζαμιά- Γκόλα, Μαρία. Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες στο κατώφλι του 21 ου αιώνα: νέες προκλήσεις, νέες τεχνολογίες

Κουλούρης, Αλέξανδρος. 2006. Το νέο περιβάλλον των βιβλιοθηκών στη σύγχρονη εποχή.

Κυριακοπούλου, Χριστίνα. 2007. Δημόσια Κέντρα Πληροφόρησης σε 29 Βιβλιοθήκες . Παρουσίαση στο περιοδικό της ΕΕΒΕΠ «Βιβλιοθήκες και Πληροφόρηση»